

Jægerstenalder på kanten af Limfjorden

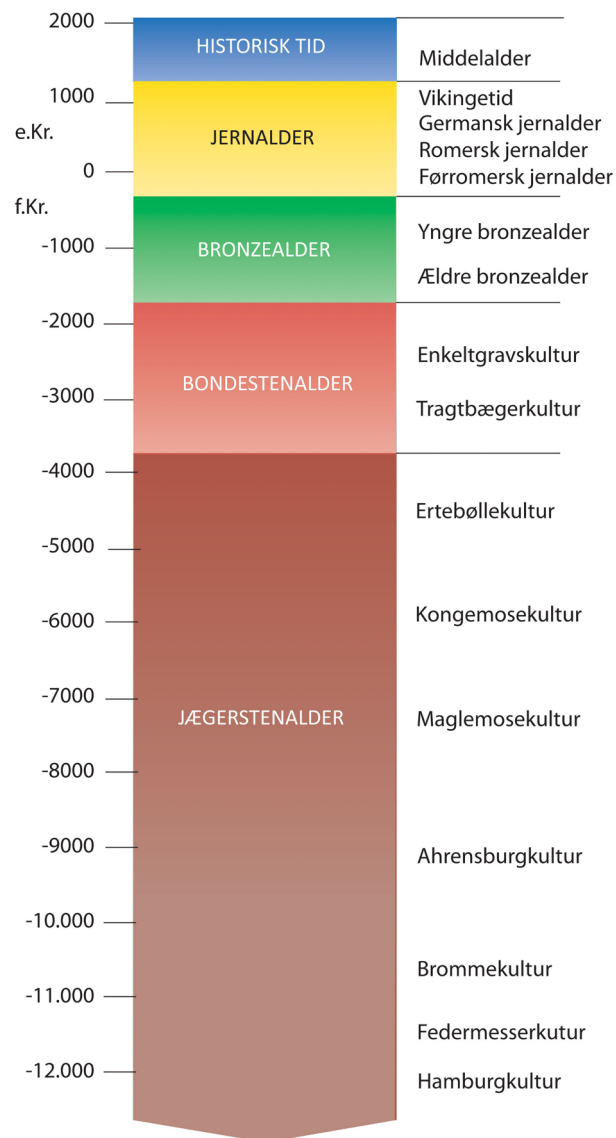
Arkæolog Peter Thomsen

Figur 1. Affaldslag fra jægerstenalderen.

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	4
Hvis du vil vide mere	5

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et overblik over museets udgravning ved Henedal i det nordøstlige Aalborg i sommeren 2022. Under udgravningen undersøgte arkæologerne to affaldslag fra ertebøllekulturen i slutningen af jægerstenalderen med flinteredskaber og store mængder flintaffald fra produktionen af redskaberne.

Undersøgelsens baggrund

Da Evida ønskede at nedlægge en gasledning langs Rørdalsvej øst for Aalborg udførte Nordjyske Museer en overvågning af anlægsarbejdet. Ved den vestligste ende af anlægsarbejdet blev der fundet et område med kulturlag indeholdende flint, og det blev konstateret, at det var nødvendigt at indstille fundområdet til en egentlig udgravning. Da Evida ønskede at anlægge rørledningen hurtigst muligt, blev fundområdet udgravet i juli 2022.

Lokalområdet i oldtiden

Fundområdet er placeret ved foden af den nordligste kant af Trandersbakken, hvor størstedelen af Aalborg Øst ligger. I dag ligger Limfjorden ca. 800 m mod nordvest for fundområdet, men i slutningen af jægerstenalderen omkring år 4.000 f.Kr. lå fjordens sydlige bred helt ind til bakkens fod og dækkede den nordlige del af fundområdet.

I slutningen af jægerstenalderen levede menneskene ofte langs kysten, hvor der kunne fiskes og opsamles muslinger. Dette er især tydeligt på kanten af bakkerne langs Limfjorden, hvor der flere steder er fundet bopladser med flintredskaber fra perioden. Da man i stenalderen begyndte at dyrke jorden, flyttede bopladserne sig længere op på bakkerne, hvor jorden nemmere kunne dyrkes.

Undersøgelsens resultater

Ved udgravningen blev der registreret spor efter to affaldslag, som indeholdt pilespidser og økser i flint og en stor mængde flintaffald fra produktionen af pilespidser og økser. Flintgenstandene skal overordnet dateres til ertebøllekulturen, som er den sidste periode i jægerstenalderen og lå ca. mellem 5500 og 4000 f.Kr. Udover flinten blev der også fundet en mindre mængde keramik, som skal dateres til begyndelsen af bondestenalderen.

Ertebøllekultur

Ertebøllekulturen er særligt kendt for de specielle bopladser, der kaldes køkkenmøddinger. Det er store opkobninger af måltidsrester, særligt østersskaller. Nogle af køkkenmøddingerne blev brugt i mere end 1000 år. De steder i landet, hvor der ikke var gode muligheder for at finde østers, virker bopladserne dog noget mindre.

Der kendes flere grave fra Ertebøllekulturen. Gravgaver og udsmykning viser at de troede på et efterliv.

I Ertebøllekulturen boede de hovedsageligt langs kysterne, men i den senere del af perioden flyttede de også ind i landets indre dele. I løbet af Ertebøllekulturen begyndte de syd for Danmark at omstille sig til landbrug. Importfund viser, at Ertebølle-jægerne havde gode kontakter til bønderne mod syd.

Ertebøllekulturens karakteristiske redskaber er tværpile og skiveøkser af flint. I løbet af Ertebøllekulturen begynder de at lave krukker og spæklemper af keramik.

Figur 2. Estimeret udbredelse af Limfjorden (blå) i slutningen af jægerstenalderen omkring år 4000 f.Kr. Udgravningen er markeret med hvid og affaldslagene med grøn.

Udgravningen af de to kulturlag blev udført ved at udlægge en række felter på en meter gange en meter, opgrave alt jorden i felterne i 10 cm tykke lag og så vaske alt jord, sand og småsten ud af det opgravede materiale, så man til sidst står tilbage med en rest, hvor flinteredskaberne nemt kan frasorteres. I samme omgang blev de forskellige jordlag undersøgt, så der kunne dannes et overblik over hvilke aktiviteter, der blev udført på stedet.

Efter at have undersøgt 20 felter var der blevet fundet:

- 42 tværpile (den mest normale type pilespids i stenalderen).
 - 11 skiveøkser (en lille og simpel type økse, som hovedsageligt findes i slutningen af jægerstenalderen).
 - 1 kerneøkse (større, men stadig simpel form for økse).
 - 13 andre redskaber uden tydelig funktion.
 - 301 flækker og stykker af flækker (aflange flager med skarpe sider, som kan bruges som knive, eller til at lave tværpile).
- En stor mængde flintafslag (affald fra produktionen af redskaber i flint).

Den store mængde flint viser, at der er foregået en intensiv produktion af flintredskaber på stedet eller i den umiddelbare nærhed. Hvorvidt stenaldermennesket havde boet på stedet, kunne desværre ikke fastslås.

Figur 4. Eksempel på en skiveøkse.

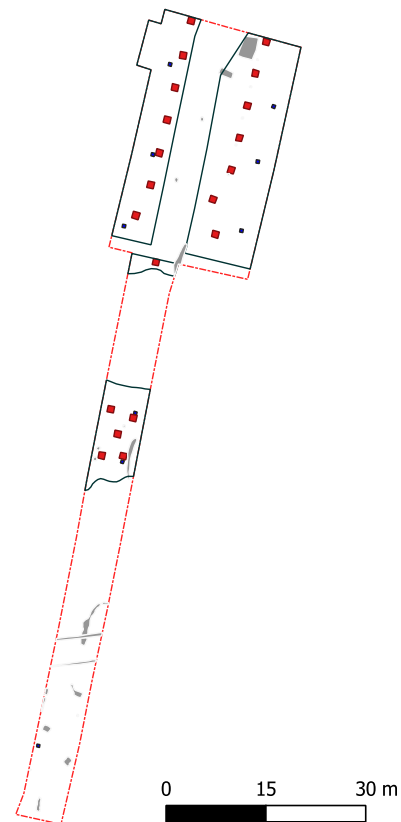
Figur 5. Forskellige former for tværpile.

Størstedelen af redskaberne blev fundet i det sydlige lag, som lå i en lavning i bakkeskråningen, hvor de havde lagt beskyttet fra århundredes pløjning, mens det nordlige affaldslag som minimum havde været delvist oversvømmet, da flinten deri bar præg af at havde været vandrullet. Dette stemmer godt overens med vores viden om landhævning og vandstandsændringer siden

sidste istid, som viser at fjordens kyst lå netop her, da stenalderhavets udbredelse var størst

Sammenfatning og perspektivering

Udgravningen indgår i det større billede af undersøgelser af kystboplads fra slutningen af jægerstenalderen på kanten af Limfjorden. Ud fra de efterhånden mange boplads fra mellem 6.000 og 4.000 f.Kr, som er fundet langs bakkerne, kan der dannes et billede af et område med optimale forhold for stenaldermennesket. Boende på bakkerne har de kunne udnytte de lav-

Figur 3. Kort over det undersøgte område med kvadratmeterfelter (rød), kvarte kvadratmeterfelter (blå) og moderne anlæg (grå).

bundede sidegrene til Limfjorden til at fiske og opsamle muslinger, som hyppigt findes på bopladserne, mens de har kunne jage i skovene inde i landet. Efter 4.000 f.Kr. er stenaldermennesket gradvist overgået til at dyrke landbrug og har flyttet deres bopladser længere op på bakkerne og ind i landet.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Jensen, Jørgen. 2003. *Danmarks Oldtid. Stenalder 500 f.Kr.-400 e.Kr.*

Gyldendal

Udgravningsdata

Hennedal

- Nordjyske Museer jnr. ÅHM 7907
- Udgravningsperiode: 11. juli til 15. juli 2022
- Fund & Fortidsminder: 12.01.08 sb 118 og 123
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 22/10220
- Bygherre: Evida
- Undersøgt areal: 1.364 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Kirstine Schrøder Hansen
 - Arkæolog Peter Thomsen
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg